

**ДИСФЕМІСТИЧНА НОМІНАЦІЯ В ХУДОЖНЬОМУ МУЛЬТИВЕРСУМІ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАнь Б. ВЕРБЕРА)**

**DYSPHEMISTIC NOMINATION IN THE FICTIONAL MULTIVERSE OF FRENCH
POSTMODERNIST SHORT PROSE (BASED ON B. WERBER'S SHORT STORIES)**

Лисенко Н.С.,

orcid.org/0000-0002-2216-4749

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри італійської і французької філології та перекладу

Київського національного лінгвістичного університету

Статтю присвячено вивченню властивостей дисфемізмів як засобів вторинної номінації в оповідному просторі творів французької постмодерністської прози малої форми. Актуальність дослідження зумовлена його здатністю поглибити розуміння механізмів референційних зсувів і конструювання альтернативних реальностей, характерних для постмодерністського дискурсу. Функціонування дисфемістичних найменувань розглядається в контексті теорії можливих світів, відповідно до якої художній текст інтерпретується як мультиверсум – множинність гіпотетичних сценаріїв, що моделюються у свідомості реципієнта. Метою наукової розвідки є виявлення специфіки реалізації дисфемічних мовних одиниць як засобів моделювання текстових можливих світів у французькій постмодерністській малій прозі. Матеріалом для аналізу слугує збірка філософської фантастики Бернара Вербера «L'Arbre des possibles et autres histoires», кожне оповідання якої репрезентує гіпотетичний сценарій розвитку подій у межах альтернативних часово-просторових реальностей. У статті розкривається, як дисфемізми – негативно марковані мовні одиниці з виразною експресивною та оцінною функцією – сприяють іронічній деконструкції фікційної дійсності, окреслюють контури контрфактичних світів і передають специфіку авторського світобачення. У текстах Б. Вербера дисфемістичне навантаження несуть загальноповседневні слова з негативною конотацією, зоологічна й медична термінологія, просторічна й табуована лексика, ольфакторні мовні одиниці, авторські неологізми та стилістичні фігури, зокрема епітети, метафори, гіперболи. Установлено, що дисфемізми є одним з інструментів мовної гри та іронічної інтерпретації реальності, а їх поєднання з дисфемізованими евфемізмами підсилює естетичний ефект постмодерністського художнього тексту.

Ключові слова: дисфемізм, постмодернізм, мала проза, іронія, мовна гра, текстовий можливий світ.

The article is devoted to the study of the properties of dysphemisms as means of secondary nomination in the narrative space of French postmodernist short prose. The relevance of the research is determined by its ability to deepen the understanding of the mechanisms of referential shifts and the construction of alternative realities typical of postmodernist discourse. The functioning of dysphemistic nominations is examined in the context of possible worlds theory, which interprets a literary text as a multiverse – a multiplicity of hypothetical scenarios modeled in the recipient's consciousness. This scholarly inquiry aims to identify the specific features of the implementation of dysphemistic linguistic units as tools for modeling textual possible worlds in French postmodernist short prose. The material for analysis is drawn from Bernard Werber's collection of philosophical science fiction "L'Arbre des possibles et autres histoires", in which each short story represents a hypothetical scenario unfolding within alternative spatiotemporal realities. The article explores how dysphemisms – negatively marked linguistic units with distinct expressive and evaluative functions – contribute to the ironic deconstruction of fictional reality, delineate the contours of counterfactual worlds, and reflect the author's unique worldview. In B. Werber's texts, dysphemistic function is carried by commonly used words with negative connotations, zoological and medical terminology, colloquialisms and taboo vocabulary, olfactory language units, the author's neologisms, and stylistic figures, particularly epithets, metaphors, and hyperboles. It has been established that dysphemisms are one of the tools of language play and ironic interpretation of reality, and their combination with dysphemized euphemisms enhances the aesthetic effect of the postmodernist literary text.

Key words: dysphemism, postmodernism, short prose, irony, language play, textual possible world.

Постановка проблеми. Постмодернізм як філософсько-культурна парадигма другої половини ХХ – першої половини ХХІ століття постає особливим типом мислення та світовідчуття індивіда, особливо митця, у полікодовому універсумі, стосунки з яким будуються на основі звільнення від обмежень і стереотипів попередньої епохи, зокрема через їх іронічне переосмислення (У. Еко). Карнавалізація, еклектичність, фрагментарність, мовна гра позначили наративні стратегії

авторів постмодерністських літературних творів, спрямовані на формування множинності смислів, що обумовлює інтерпретаційну відкритість тексту та надає широке поле для його альтернативного прочитання.

На відміну від модернізму, який віддавав перевагу називанню речей своїми іменами, постмодернізм воліє відновлення античної настанови іронії – називати об'єкти протилежними іменами [цит. за: 1]. Таким чином, оповідний про-

стір постмодерністського літературного твору перетворюється на поле гри зі смислами і, як наслідок, – іронічної реінтерпретації реальності. У цьому контексті особливої ваги набуває уживання постмодерними авторами таких засобів вторинної номінації, як дисфемізми – негативно марковані мовні одиниці з виразною експресивною та оцінною функцією. Вивчення їхніх текстотвірних і смислотвірних властивостей видається актуальним, оскільки дозволяє глибше зрозуміти механізми деконструкції та зміщення смислових акцентів, притаманні постмодерністському дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми співвідношення мислення, мови й дійсності у процесі найменування реалій навколишнього світу, а також питання механізмів і продуктивності засобів вторинної номінації, зумовлених табу, викликають жвавий інтерес у колі як українських, так і зарубіжних лінгвістів. Проаналізувавши останні напрацювання в цій галузі, можна зазначити, що явище дисфемії найчастіше вивчається у взаємозв'язку з феноменом евфемії. У роботах вітчизняних мовознавців розглядаються наукові підходи до визначення природи та специфіки функціонування цих явищ (Ю. Полтавець), чинники їх формування, як-от мовна політика й соціокультурний контекст (А. Кузнецова); прийоми та способи евфемізації й дисфемізації (К. Серажим), а також їхній прагматичний потенціал (О. Садовець, О. Стасюк, Ю. Яворська), зокрема у контексті непрямих мовленнєвих актів (В. Балаж). Вивчається також вплив стереотипів на розвиток дисфемії (Л. Мосієвич).

У французькій лінгвістиці наукові розвідки останніх років, здійснені в цьому напрямі, акцентують на евфемії та дисфемії як комунікативних стратегіях, що дозволяють обійти мовні табу, насамперед пов'язані зі смертю та важкими хворобами (D. Jamet), досліджуючи їх у діахронічній перспективі (J.- P. Goudaillier); водночас увага звертається й на лінгвопрагматичний аспект цих явищ – зокрема, на умовність межі між евфемізмами й дисфемізмами, яка осмислюється у світлі теорії мовленнєвих актів (M. Jobert). Іспанський лінгвіст М. С. Gómez спрямовує вектор аналізу в когнітивне русло, розглядаючи зазначені феномени як процеси концептуалізації певної забороненої реальності.

Проте дисфемії як окремому явищу присвячено значно менше праць, автори яких зосереджуються переважно на лексико-семантичних (О. Зуброва) та прагматистичних характеристиках дисфе-

мізмів (О. Кульчицька, Р. Гнатківська), акцентуючи на тактиках глузування й мовної гри як засобах дисфемізації (В. Вострецова, І. Решетарова). Ці дослідження виконано здебільшого на матеріалі художнього, політичного та медійного дискурсу загалом. Багатогранність самого феномена дисфемії спонукає до нових розвідок, які б дозволили висвітлити його з різних перспектив. Варто зауважити, що потенціал дисфемії як текстотвірної смислотвірної засобу в постмодерністському художньому творі, зокрема у французькомовному, досі не отримав належного висвітлення у вітчизняних дослідженнях.

Постановка завдання. У разі багатовимірності постмодерної фікційної реальності продуктивною для аналізу художнього дискурсу видається теорія можливих світів, розроблена у філософії й логіці (Я. Гінтіка, Р. Карнап, С. Кріпке, Д. Льюїс та ін.) і адаптована до потреб літературознавства й лінгвістики (П. Верт, Л. Долежел, У. Еко, Т. Павел, М.-Л. Раян, Е. Семіно та ін.). Згідно з цією теорією, художній текст розглядається як мультиверсум, у межах якого для спостерігача-суб'єкта моделюються численні можливі стани справ і альтернативні сценарії розвитку подій [2, с. 97].

Метою поданої статті є з'ясувати специфіку функціонування дисфемізмів у французькому постмодерністському художньому творі малої форми та дослідити їхню роль у творенні текстових можливих світів. Об'єктом наукової розвідки виступає явище дисфемії у художньому просторі французьких постмодерністських оповідань. Предметом – його світотвірний потенціал у малій прозі французького постмодерну. Матеріалом дослідження слугує збірка оповідань Бернара Вербера «L'Arbre des possibles et autres histoires» («Дерево можливого та інші історії»), кожне з яких постає гіпотетичним сценарієм розвитку подій, що розгортаються в альтернативних часово-просторових вимірах; універсумом, у якому існують численні інші можливі реальності, сформовані за допомогою художнього авторського мовлення.

Виклад основного матеріалу. У лексикографічних джерелах поняття «дисфемізм» визначено як «слово чи мовний зворот, протилежний за значенням евфемізму» [3, с. 285], троп, уживаний для заміни «нейтральної назви грубим, вульгарним словом або висловом» [4, с. 213; 5, с. 143], явище, що полягає в підкресленні негативних аспектів речі або думки, характеризуючи їх у більш жорсткій, критичній або непристойній манері [6]. Загальноприйнятою на сьогодні є думка про

те, що дисфемія є дискурсивним явищем, тому в ролі дисфемізму може виступати не тільки стилістично знижена лексика, але й нейтральна, яка в конкретному контексті набуває негативного забарвлення і слугує для представлення денотата у більш невідповідному світлі.

У результаті дисфемістичного перейменування відбувається референційний зсув, подібний до того, що спостерігається у разі евфемізації, однак тут він породжує збільшення інтенсивності саме негативної оцінки [7]. У зв'язку із цим, французький лінгвіст Д. Жаме образно називає евфемізм вуаллю, накинутою на означуване з метою замаскувати його [8; 9], а дисфемізм – прожектором, спрямованим саме на це означуване, щоб акцентувати на ньому з образливою або гумористичною інтенцією [10, р. 26].

Англійські лінгвісти К. Аллан і К. Беррідж, відповідно до конотацій, яких набуває денотат, виокремлюють не лише евфемізми і дисфемізми, але й ортофемізми – нейтральні, прямі номінації об'єкта, об'єднуючи ці три феномени під назвою Х-фемізми. Іноді, залежно від контексту і специфіки комунікативної ситуації, у разі невідповідності локутивної функції висловлення іллокутивній, евфемізми можуть набувати ознак дисфемізмів і навпаки, тоді науковці говорять про евфемізований дисфемізм та дисфемізований евфемізм [цит. за: 9, р. 17–18].

Евфемізми і дисфемізми можуть вважатися альтернативними табуйованим формам найменуваннями, вибір яких залежить від ситуації висловлювання й намірів мовця [11]. Д. Жаме розглядає їх як дискурсивні девіації щодо нейтральної форми – ортофемізму [10, р. 17, 28], причому та або та заміна означника безпосередньо спричиняє зміну ментального образу об'єкта [ibid., 23]. Отже, тоді як референт залишається тим самим, сприйняття його може стати зовсім іншим. Варто зазначити, що вживання дисфемізму не спричиняє розрив з асоціаціями табуйованого слова, а, навпаки, провокує їх появу ще з більшою інтенсивністю.

Поділяючи думку іспанського лінгвіста М. К. Гомеса про те, що евфемістичні й дисфемістичні перейменування є не лише лексичними замінами табуйованих форм, а, насамперед, когнітивними процесами концептуалізації певної забороненої реальності [12], вважаємо за доцільне розглянути особливості їх функціонування у філософській фантастиці сучасного французького письменника Бернара Вербера, зокрема його малій прозі.

У передмові до збірки « L'Arbre des possibles et autres histoires » автор запрошує читача до

ігрового простору своїх оповідань, повідомляючи, що кожна історія – це гіпотеза, доведена до свого найвищого ступеня [13, р. 11]. Із цікавості стати на точку зору інакших істот, розповідаючи про людей, в оповіданні «Apprenons à les aimer» письменник творить контрфактичні світи: 1) населений інопланетянами, котрі подорожують галактиками і вважають їх власною територією, та 2) обжитий людьми, розташований у ймовірній системі координат – на шляху по космостраді 33, неподалік від дороги 707, ліворуч від жовтуватої галактики [ibid., р. 14], що і являє собою планету Земля в Сонячній системі:

À gauche de cette galaxie, on remarquera un système solaire assez vieux et défraîchi dans lequel la Terre est la seule planète où l'on trouve encore des traces de vie [ibid., р. 15].

Характеристика Сонячної системи як старої та побляклої є дисфемічною, оскільки прикметники-епітети *vieux* і *défraîchi* мають негативну конотацію, підсилену вживанням прислівника *encore* та метонімічного виразу *des traces de vie* у коментарі щодо планети. Вона імплікує думку про те, що життя на Землі може припинитися, з одного боку, а з другого, – передає зверхність мешканців інших галактик, котрі існують начебто в кращих умовах, ніж земляни.

Варто зазначити, що сама оповідь ведеться від особи наратора-інопланетянина, котрий, у формі статті, представляє результати експериментів його співвітчизників – дослідників способу життя людей. Він детально описує звички й поведінку людських істот у тих чи тих ситуаціях і дає поради з догляду в разі придбання їх у якості улюбленців. Інопланетний автор статті поділяє людей на декоративних (*des humains d'appartement*), або загалом свійських (*ces humains de compagnie*), диких (*des humains à l'état sauvage, les humains sauvages*) та особин, подібних до шкідників (*ceux des égouts ou ceux des greniers qui prolifèrent et nous obligent à utiliser l'humainicide* [ibid., р. 15]), котрі своєю активністю провокують застосування отрути для її нівелювання.

Із самого початку оповідання Бернар Вербер і жартує, і глузує, проводячи аналогії між стосунками *інопланетяни – люди* в гіпотетичній реальності та *люди – тварини* в позатекстовій, реальній дійсності, формуючи новотвори за подібністю до наявних у мові форм: *des humains d'appartement, ces humains de compagnie* ← *des animaux de compagnie, l'humainicide* ← *insecticide*.

Номінацію *des humains d'appartement* можемо розглядати як дисфемічну, оскільки вона містить іронічний натяк на спосіб життя більшості наших

сучасників, що є далеким від здорового й імплікує віддалення людини від природи. Вирази *des humains à l'état sauvage, les humains sauvages*, ужиті на позначення неприручених особин. Однак контекст описів людських звичок і поведінки подекуди актуалізує інші значення лексеми *sauvage*, унаслідок чого мешканці Землі постають то як нецивілізовані, то як жорстокі істоти.

Так, змальовуючи в гумористичному тоні шлюбні ігри й бажання жінок додати собі чарівливості за допомогою парфумів, автор намагається пояснити походження цих ароматів і вживає дієслово з негативною конотацією *voler*, виставляючи в такий спосіб людей крадіями у природі:

Elles volent même les glandes sexuelles des fleurs pour obtenir des odeurs de patchouli, de lavande ou de rose [ibid., p. 18].

Схильність людських істот до жорстокості підкреслено в короткому параграфі, присвяченому війні:

Les humains aiment se tuer entre eux. (Expérience de Glark : mettez soixante humains dans un pot et cessez de les alimenter; ils finissent par s'entretuer avec une férocité déconcertante) [ibid., p. 20].

Замість виразу «розв'язують війни / воюють» ужито конструкцію *aimer + infinitif du verbe*, у якій негативна конотація інфінітиву *se tuer* підсилена значенням дієслова *aimer* 'любити, мати задоволення від чогось'. Отже, люди схарактеризовані як такі, котрі полюбляють вбивати один одного. Ця думка підкріплюється наведенням результатів експерименту інопланетного вченого Гларка, умовою якого було залишити кількох осіб у закритій ємності без їжі. Тут створенню іронічного, дисфемістичного ефекту сприяє уживання синоніма до *se tuer entre eux – s'entretuer* та словосполучки *une férocité déconcertante*, у якій негативна конотація іменника підсилена афективним значенням прикметника-епітета, що загострює увагу на приголомшливій жорстокості людських дій.

У порадах щодо годування у разі придбання людей у якості улюбленців – переміщення до свого універсуму – описані їхні харчові звички:

En général les humains apprécient les fruits, feuilles et racines ainsi que les cadavres de certains animaux. Mais ils sont difficiles. Ils ne mangent pas tous les fruits, feuilles, racines, ni tous les cadavres [ibid., p. 21–22].

Cependant les humains sauvages de la Terre étant très carnivores (ils se délectent de cadavres d'animaux cuits, crus et même faisantés), il importe de se méfier d'une possible contamination par des virus indigènes [ibid., p. 23].

Акцентуючи на тому, що люди – м'ясоїди, автор дисфемізує зоологічний термін *carnivore*, уживаючи його разом із прислівником *très* і повторюючи лексему з негативною конотацією *cadavre, m*, що імплікує дію – убивство та є дисфемістичним заміном лексеми *viande, f*. Дієслова із позитивним забарвленням *apprécier, se délecter* разом із словосполучкою *des cadavres d'animaux* передають авторську іронію, зображуючи людських істот такими, що ласують трупами тварин. Тут виявляється негативне ставлення Бернара Вербера до питання харчування м'ясом, оскільки сам він є вегетаріанцем [14].

Таким чином, у можливому текстовому світі оповідання, де паралельно функціонують два контрфактичні універсуми, дисфемізми виступають одним із інструментів формування ментального образу об'єкта, який може існувати в обох цих світах. Вони є також когнітивними маркерами авторської картини світу, що дають змогу зрозуміти його персональне бачення стану справ.

Бернар Вербер пропонує читачеві уявити разом із ним гіпотетичну ситуацію падіння метеориту на Люксембурзький сад [13, p. 11]. Свій варіант розвитку подій автор представляє в оповіданні «Fragrances», художній простір якого також складається з кількох універсумів, а один і той самий об'єкт, перебуваючи то в тому, то в тому світі, набуває нових характеристик і сприймається по-різному.

Незнайомий об'єкт, який побачили парижани одного ранку в Люксембурському саду, спочатку було названо лексемою з широкою семантикою *la « chose »*. Потім, зважаючи на його вагу та спричинений ефект, – астрономічним терміном *une météorite*, що відбивало припущення про джерело його походження (*La « chose » ressemblait à une météorite* [ibid. p. 29]), та, відповідно до його розміру, нейтральною в цьому контексті, загальноживаною лексемою – *un rocher* [ibid.]. Подальша дисфемізація денотата спричинена ольфакторними відчуттями реципієнтів, про що свідчить кумуляція найменувань на позначення смороду, який ішов від нього: *ça pue; empestait; cette odeur pestilentielle; effluves nauséabonds; un infâme relent; une odeur âcre, lourde, terrible; cette puanteur tenace* [ibid. p. 30]. Зазначені нюхові відчуття викликали асоціації з певною субстанцією, що й зумовило вибір найменування для неї з лексикону сфери фізіологічних відправлень, яка, згідно з культурно-етичними настановами, є однією з табуйованих у суспільстві [15, p. 171; 5, с. 676]:

Toujours avides de formules-chocs, les journaux n'hésitèrent pas à qualifier le rocher de « déjection

de l'espace ». Et déjà, le public essayait d'imaginer à quel gigantesque extraterrestre pouvait appartenir ce *titanesque étron* [13, p. 30]. Au début, la météorite fit figure d'attraction internationale que les touristes venaient visiter, mais, bientôt, la « *crotte de l'espace* » devint le problème numéro 1 de la ville de Paris, puis de la France [ibid., p. 31].

Для іменування того самого денотата в цьому ймовірному універсумі використано кілька означників-синонімів: 1) « *déjection de l'espace* », який є медійним варіантом, оскільки був запропонований журналістами як шокувальне формулювання, 2) *ce titanesque étron*, уживаний мешканцями; 3) *la « crotte de l'espace »*, зафіксований у мові оповідача. Незважаючи на те, що ніхто не знав, чим є цей об'єкт насправді, згідно з інтенціями мовців акцентувати на його негативних рисах, ці найменування є дисфемістичними.

Жителі міста намагались уявити (*essayait d'imaginer* [ibid., p. 30]) – спроектувати свої ментальні «я» в інший, гіпотетичний, простір – гігантського інопланетянина, якому б належав цей величезний екскремент. У цьому разі дисфемізм *ce titanesque étron* є чинником творення ймовірного універсуму «невідома планета, населена велетнями». Варто зауважити, що цей можливий світ існує у всій множинності мислимих варіантів як результатів діяльності індивідуальної уяви кожного, хто робив спроби його домислити.

Об'єкт змінює свої найменування залежно від характеристик, яких набуває внаслідок виявлених властивостей та дій, виконаних над ним, змінюється, відповідно, і його сприйняття в актуальному для реципієнтів світі: метеорит (*la météorite*), який приваблював туристів з усього світу, – космічний екскремент (*déjection de l'espace, le titanesque étron, crotte de l'espace*), що став проблемою для Парижу, – перламутрова куля (*la sphère nacrée*), пам'ятник, гідний бути восьмим чудом світу (*parlaient du monument du jardin du Luxembourg comme de la huitième merveille du monde* [ibid., p. 33], великий м'яч (*le gros ballon*) – відтоді, як містяни вирішили проблему із смородом, покривши об'єкт склом.

У цей час в іншому просторовому вимірі (*une autre dimension de l'espace* [ibid., p. 34]) – контрфактичному універсумі – діє інопланетянин-ювелір, який вирішує забрати свою річ назад. Тут вона називається сміттям (*son déchet*), яке, повернувшись до простору свого початкового перебування, після здійснених трансформацій, сприймається і купується клієнткою за великі гроші як перлина (*une belle perle de culture, ce joyau*), коштовність (*ce bijou*). Натхненний отриманим

прибутком, ювелір поміщає у те саме місце – контрфактичний його актуальному світові універсум – новий такий об'єкт, але більший і пахучіший, названий дисфемістично «шматком бруду» (*une saleté /.../ Plus grosse, plus parfumée* [ibid., p. 35]). У кінці оповідання читач дізнається, що цією річчю насправді була проста смердюча кулька, куплена в магазині для розиграшів (*une simple boule puante achetée dans un magasin de farces et attrapes* [ibid.]).

Отже, усі найменування об'єкта протягом його переміщень світами, що відображають варіації його сприйняття й ідентифікації реципієнтами, зокрема дисфемістичні, створюють гумористичний ефект і є засобами реалізації ігрової стратегії автора.

Разом з евфемізмами дисфемізми формують можливий світ ошуканого очікування персонажа в оповіданні «*Vacances à Montfaucon*», котрий фізично здійснює подорож світами в часі. Враження від омріяного ним Парижа XVII століття – універсуму, у який він перемістився, – дисфемізовано вживанням лексем із негативною конотацією на позначення недотримання санітарних норм: *empester, infamie, sale, pourriture* та метафорою *un immense labyrinthe nauséabond* [ibid., p. 48–49]. Почуття гнітючої ніяковості від зустрічі з незнайомкою, котра врятувала йому життя, передано грою лексемами з позитивною і негативною конотацією, які створюють ефект контрасту між статуєю й зовнішністю дівчини з одного боку (*gracieuse, non dénuée de charme*) та запахом, що йшов від неї, з другого (*une odeur de fauve, une haleine putride, le spectacle de ses dents noirâtres est désolant* [ibid., p. 52]). Ефект, породжений дисфемізмами, підсилюється дисфемізованими евфемізмами, які поєднують іронію з гіперболою: *Elle n'a pas dû se laver depuis sa naissance. [...] Évidemment, elle ne connaît ni le dentifrice ni les dentistes, tout juste les arracheurs de dents. Elle ne s'est probablement jamais brossé les dents de sa vie.* [ibid.]. У такий спосіб дисфемістичні найменування в оповіданні слугують чинником формування альтернативного стану справ загалом як мультиверсуму та персонажних можливих світів як його складових, що перетинаються.

Висновки. У французькій постмодерністській прозі дисфемізми як засоби вторинної номінації виступають одним з інструментів реалізації ігрової стратегії автора, моделюючи гіпотетичні сценарії розвитку подій – текстові можливі світи. Вони виконують функції характеризації об'єктів у контрфактичних світах та відображають варіації їх сприйняття й іденти-

фікації реципієнтами. Спричиняючи ефект іронічної деконструкції реальності, дисфемізми відбивають специфіку авторського світобачення й світовідчуття. У малій прозі Бернара Вербера у ролі дисфемістичних іменувань виступають загальноновживані лексеми з негативною конотацією, зоологічні й медичні терміни, просторічна, табуйована, ольфакторна лексика, авторські

новотвори, а також стилістичні фігури – епітети, метафори, гіперболи. Іронічний ефект, створений дисфемізмами, підсилюється уживанням дисфемізованих евфемізмів. Подальші наукові розвідки в цій галузі можуть бути спрямовані на вивчення світотворчих можливостей дисфемістичної номінації у французькій модерністській прозі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гейко С. М. Поняття «іронії» у сучасній філософії. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні студії*. 2014. Вип. 203(1). С. 46–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvubgc_2014_203%281%29__8 (дата звернення: 07.04.2025).
2. Hintikka J., Savastovsky D. Sémantique des attitudes propositionnelles. *Linx. Sujet, Forme, Sens*. 1992. № 13. P. 92–124.
3. Літературознавча енциклопедія / укладач Ю. І. Ковалів. У 2 т. Київ : Академія, 2007. Т. 1. 600 с.
4. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.
5. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
6. Dysphémisme. *La langue française*. URL: <https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire/definition/dysphemisme> (дата звернення: 10.04.2025).
7. Серажим К. Евфемізація у політичному дискурсі. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1486> (дата звернення: 10.04.2025).
8. Jamet D. Historique et procédés linguistiques de l'euphémisme. *Empreintes de l'euphémisme. Tours et détours* / D. Jamet, M. Jobert. Paris : L'Harmattan, 2010. URL: <https://hal.science/hal-01395558/document> (дата звернення: 11.04.2025).
9. Jamet D., Jobert M. Juste un petit mot sur l'euphémisme. *Empreintes de l'euphémisme. Tours et détours*. / D. Jamet, M. Jobert. Paris: L'Harmattan, 2010. URL: <https://hal.science/hal-01395560/document> (дата звернення: 12.04.2025).
10. Jamet D. Taxonomie des déviations euphémiques et dysphémiques en anglais et en français. *Déviations traductologiques: Quand la traduction explore d'autres contrées* / C. Oster, G. Caliendo, D. Jamet. Lille. 2024. URL: <https://hal.science/hal-04542059> (дата звернення: 12.04.2025).
11. Jamet D. The Neological Functions of Disease Euphemisms in English and French: Verbal Hygiene or Speech Pathology? *Lexis*. 2018. Vol. 12. URL: <http://journals.openedition.org/lexis/2397>; DOI: <https://doi.org/10.4000/lexis.2397> (дата звернення: 15.04.2025).
12. Gómez M. C. The Expressive Creativity of Euphemism and Dysphemism. *Lexis*. 2012. Vol. 7. URL: <http://journals.openedition.org/lexis/349>; DOI: <https://doi.org/10.4000/lexis.349> (дата звернення: 15.04.2025).
13. Werber B. L'Arbre des possibles et autres histoires. Paris : Albin Michel, 2002. 277 с.
14. Leloup Ch. Bernard Werber: «J'ai toujours eu la sensation que je n'étais pas de cette planète». *Paris Match*. 2023. URL: <https://www.parismatch.com/culture/livres/bernard-werber-jai-toujours-eu-la-sensation-que-je-netais-pas-de-cette-planete-218913> (дата звернення: 20.04.2025).
15. Reutner U. Nous, lexicographes, nous avons donc toujours tort? Traitement de l'euphémisme dans le Petit Robert. *Cahiers de lexicologie*. 2013. Vol. 103. P. 167–192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvubgc_2014_203%281%29__8 (дата звернення: 21.04.2025).